

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΩΝ ΤΡΕΛΛΩΝ

Μεταξὺ τῶν ὀλίγων περιέργων θεαμάτων τῆς μικρᾶς ἐπαρχιακῆς πόλεως, ἐν ἣ διήλθον τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, κατελέγετο καὶ εἰς παράφρων, οὐτινος ἢ ἀνάμνησις ἔμεινε βαθέως ἐγκεχαραγμένη εἰς τὸ πνεῦμά μου. Ὑψηλὸς μᾶλλον τὸ ἀνάστημα, κάτισχνος, τὴν κόμην μακρὰν καὶ ἀγρίαν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔξω τῶν κογχῶν, τὸ γένειον πυκνὸν καὶ ἄτακτον, τὸ δέσμα κατερρικνωμένον ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ψύχους ὡς ἐκ τῆς διαρκoῦς ὑπαίθρου ζωῆς ἦν ἦγε, τὸν αὐχένα κεκυφώς, περιέφερον ἀπὸ πρῶϊας μέχρις ἐσπέρας ἀνά τὰς ὁδοὺς τὸ ρακένδυτον σῶμά του καὶ τὴν πειναλέαν ὑπαρξίν του. Τὸν ἐνθυμούμαι ἀκόμη ὡς νὰ εἶνε τότε, διατρέχοντα μεγάλοις βήμασιν ἐν σοβαρότητι τὴν πόλιν, πλανώμενον εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς, ἐξηπλωμένον ἀκίνητον ὡς νεκρὸν καὶ θερμαίνοντα τὴν κοιλίαν του εἰς τὰς ἀφορήτου φλογὸς ἀκτίνων θερινῆς μεσημβρίας ἢ ριγοῦντα συνεσπειρωμένον παρὰ τὴν εἴσοδον ἀχυρῶνος τινὸς τὸν χειμῶνα. Καθήμενος ἔξωθεν τῶν καταστημάτων τῆς ἀγορᾶς ἢ ὀκλάζων παρὰ τὸν οὐδὸν οἰκίας ἐπὶ τῶν τοποθετημένων συνήθως ἐκατέρωθεν τῆς θύρας ἐκάστης αὐτῶν λίθων, ἐφ' ὧν ἐξερχομένη ἐδράζεται καθ' ἐσπέραν φλυαροῦσα ἢ σύγκλητος τῶν γειτονισσῶν, ἔμενεν ἐπὶ ὥρας βεθυθισμένος εἰς σιωπηλὴν καὶ ἄγνωστον μελέτην. Ἄλλοτε ἐμονολόγει βαδίζων ὡς νὰ συνδιελέγετο μετ' ἀοράτων ὁμιλητῶν καὶ τινασσόμενος ὑπ' αἰφνιδίων ὀρμῶν ἀναιτίου θυμοῦ ἐγρονθοκόπει βιαίως τὸν ἀέρα ὡς ἐπιτιθέμενος κατ' ἀφανῶν ἐχθρῶν. Ἄλλοτε ἦδεν ἀκαταλήπτου στιχοῦργίας καὶ μέλους ἄσματα, κατελαμβάνετο ὑπ' ἐκρήξεων ἀλλοκότου εὐθυμίας, ἔβαλλε διαμιᾶς, ἐνῶ ἐφαίνετο χαίρων, σπαρακτικωτάτους λυγμούς ἢ ἐτρέπετο, ἐνῶ περιεπάτει τῶς γαλήνιος, εἰς δρομαίαν καὶ ἀκατάσχετον φυγὴν ὡς καταδιωκόμενος. Ἀθλαθῆς ἄλλως κατὰ πάντα ἄνθρωπος, ἤρεμος ὡς ἀρνίον, συμπαθῆς μάλιστα μ' ὄλην τῆς μορφῆς του τὴν ἐκφρασιν καὶ τοῦ βλέμματός του τὴν ἀνήσυχον καὶ ἀόριστον λάμψιν καὶ τοὺς καταπίπτοντας ἐπὶ τοῦ μετώπου ὀφειδεῖς ὡς ἐριννύος βοστρύχους του. Ἄλλ' ἴσα ἴσα διότι ἦτο ἀθλαθῆς ὑφίστατο τὰ πάνθ' ἀνακτῶν ἐκ μέρους πάντων. Τὰ παιδιά τῶν σχολείων παρηκολούθουν αὐτὸν ἀλλαλάζοντα κατόπιν του, ἔσυρον ἐκ τῶν ὄπισθεν τὰ ἐσχισμένα του φορέματα ἢ τὸν ἐλιθοβόλον κατὰ βούλησιν. Οἱ χαριτωμένοι νεανίαι τοῦ γυμνασίου ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῶν βραχιόνων των ἐπὶ τῆς ράχεως του, τὸν ἐκύλιον εἰς τὴν λάσπην ὅταν ἔβρεχε καὶ εἰς τὸν κονιορτὸν ὅταν δὲν ἔβρεχε, τὸν ἠνάγκαζον ν' ἀσχημονῆ παντοιοτρόπως ἐμπροσθέν των, τῷ ἔδιδον καὶ ἐκάπνιζε

σιγάρα ἐν οἷς περιείχετο πυρίτις ὅπως γελῶσιν ἔπειτα βλέποντες ἀναφλεγόμενας τὰς τρίχας τοῦ πάγωνός του, δεκαπενταετῆς Τορκουμάδαι μυρία καὶ ἀπανθρωπότατα ἐπινοοῦντες πρὸς βασανισμόν αὐτοῦ μαρτύρια. Εἰδικαὶ συμμορίαὶ κατηρτίζοντο πρὸς ἀνεύρεσίν του, τὸν συνελάμβανον, τὸν ἔδενον καὶ τὸν ἔφερον ὅπου ὑπῆρχε συναξίς κόσμου καὶ ἀνελάμβανον τὰ καθήκοντα τῶν ἐκτελεστῶν τῶν προαποφασισθέντων πρὸς τέρψιν τῶν περισταμένων καὶ ἀναπλήρωσιν ἄλλης δημοσίας διασκεδάσεως. Ἄν ἔλειπεν αὐτὸς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ διέρχωνται εὐαρέστως τὰς μακρὰς ἀέργους ὥρας τῶν οἱ κάτοικοι. Μόναί αἱ γυναῖκες περιέθαλλον αὐτὸν κατὰ τὴν ὁσάκις ἐζήτηι ἄσυλον εἰς τὰς αὐλὰς τῶν οἰκιῶν, ἐνῶ ἀπέπεμπον συνήθως μετ' ὀργῆς τοὺς ἄλλους δύο πλανοδίους τῆς πόλεως, ἓνα εἰδεχθῆ κωφάλαλον καὶ μίαν ἀνάπηρον ἐπαίτιδα. Μ' ὅλα ὅμως ταῦτα δὲν ἐφαίνετο ὑποφέρων. Ἐπὶ ἔτη ἔζη οὕτω καὶ διέτριβεν ἐν τῇ πόλει. Οὐδέποτε δὲ τῷ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς περιοχῆς τῆς. Εἶχε γείνη ἀπαραίτητος καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην καὶ ἐκείνη εἰς αὐτόν. Γεγονὸς ἔθεωρεῖτο ἂν παρήρχετο ἡμέρα τις ὀλόκληρος χωρὶς νὰ φανῆ που. Ὅλοι ἐγνώριζον καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἱστορίαν του. Ἐμπορος πρότερον, ἰδιοκτῆτης καταστήματος, ἐκ τῶν πλέον μάλιστα νοσημόνων καὶ εὐπορούντων. Ἄλλεπάλληλοι ὅμως ἐπισυμβᾶσαι αὐτῷ ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του ἀτυχία, εἰς ἃς προσετέθη ταύτοχρόνως καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου του—ἡ ἱστορία δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἔκτακτον—διέσεισαν τὸν νοῦν του καὶ συνεπῆραν τὰς φρένας του. Ἐκτοτε δ' εἶχε περιπέση εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, μὴ ἀνήκων μὲν εἰς τῶν μανιωδῶν τρελλῶν τὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ἐν διαρκεῖ ἀφαιρέσει διατελῶν, δημιουργήσας, θὰ ἔλεγε τις, περὶ ἑαυτὸν εἰδὸς τι ἰδιαίτερας ἀτμοσφαιρας ἐν ἣ ἔθιου ἀπαθῆς πρὸς πᾶσαν ἔξωθεν αἴσθησιν καὶ ἐπήρειαν, ξένος πρὸς τὸν κύκλω του κόσμον, οὐτινος δὲν ἐφαίνετο ἢ κατ' ἀραιότατα διαλείμματα ἀντιλαμβανόμενος συγκεχυμένως τὴν ὑπαρξίν ὡς νὰ ἐταξείδευε τὸν περισσότερον καιρὸν μακρὰν, εἰς σφαίρας ἄλλας, καὶ μόνον τυχαίως νὰ ἐπανήρχετο δι' ὀλίγον κάποτε, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐννοῆ καλά—καλά, κ' ἐκεῖ ὅθεν ὠρμήθη, ὑπνοβατῶν ἐν τῇ ζωῇ. Ἐν τούτοις μίαν τῶν ἡμερῶν δὲν ἐφάνη οὐδαμοῦ καὶ τὴν ἐπιούσαν ὁμοίως καὶ ἐπίσης τὴν μεθεπομένην. Διαμιᾶς ἐχάθη ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνευρεθῆ. Εἶχεν ἀποφασίσῃ ἄρα γε ἐπὶ τέλους νὰ μεταναστεύσῃ ἄλλου; Ἦτο κεκρυμμένος; Τῷ εἶχε συμβῆ τι; Ποικίλαι ἐκυκλοφόρησαν αἱ διαδόσεις. Ἄλλ' ἡ πιθανωτέρα πασῶν ὑπῆρξεν ἡ κομισθεῖσα ὑπὸ χωρικῶν τινῶν ὅτι ὤφθη κάτωθεν ἐνὸς τῶν πέ-

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΩΝ ΤΡΕΛΛΩΝ

Μεταξὺ τῶν ὀλίγων περιέργων θεαμάτων τῆς μικρᾶς ἐπαρχιακῆς πόλεως, ἐν ἣ διήλθον τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, κατελέγετο καὶ εἰς παράφρων, οὐτινος ἢ ἀνάμνησις ἔμεινε βαθέως ἐγκεχαραγμένη εἰς τὸ πνεῦμά μου. Ὑψηλὸς μᾶλλον τὸ ἀνάστημα, κάτισχνος, τὴν κόμην μακρὰν καὶ ἀγρίαν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔξω τῶν κογχῶν, τὸ γένειον πυκνὸν καὶ ἄτακτον, τὸ δέσμα κατερρικνωμένον ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ ψύχους ὡς ἐκ τῆς διαρκoῦς ὑπαίθρου ζωῆς ἦν ἦγε, τὸν αὐχένα κεκυφώς, περιέφερον ἀπὸ πρῶϊας μέχρις ἐσπέρας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τὸ ρακένδυτον σῶμά του καὶ τὴν πειναλέαν ὑπαρξίν του. Τὸν ἐνθυμούμαι ἀκόμη ὡς νὰ εἶνε τότε, διατρέχοντα μεγάλοις βήμασιν ἐν σοβαρότητι τὴν πόλιν, πλανώμενον εἰς τὰ περίχωρα αὐτῆς, ἐξηπλωμένον ἀκίνητον ὡς νεκρὸν καὶ θερμαίνοντα τὴν κοιλίαν του εἰς τὰς ἀφορήτου φλογὸς ἀκτίνης θερινῆς μεσημβρίας ἢ ριγοῦντα συνεσπειρωμένον παρὰ τὴν εἴσοδον ἀχυρῶνος τινὸς τὸν χειμῶνα. Καθήμενος ἔξωθεν τῶν καταστημάτων τῆς ἀγορᾶς ἢ ὀκλάζων παρὰ τὸν οὐδὸν οἰκίας ἐπὶ τῶν τοποθετημένων συνήθως ἐκατέρωθεν τῆς θύρας ἐκάστης αὐτῶν λίθων, ἐφ' ὧν ἐξερχομένη ἐδράζεται καθ' ἐσπέραν φλυαροῦσα ἢ σύγκλητος τῶν γειτονισσῶν, ἔμενον ἐπὶ ὥρας βεθυθισμένος εἰς σιωπηλὴν καὶ ἄγνωστον μελέτην. Ἄλλοτε ἐμονολόγει βαδίζων ὡς νὰ συνδιελέγετο μετ' ἀοράτων ὁμιλητῶν καὶ τινασσόμενος ὑπ' αἰφνιδίων ὀρμῶν ἀναιτίου θυμοῦ ἐγρονθοκόπει βιαίως τὸν ἀέρα ὡς ἐπιτιθέμενος κατ' ἀφανῶν ἐχθρῶν. Ἄλλοτε ἦδεν ἀκαταλήπτου στιχοῦργίας καὶ μέλους ἄσματα, κατελαμβάνετο ὑπ' ἐκρήξεων ἀλλοκότου εὐθυμίας, ἔβαλλε διαμιᾶς, ἐνῶ ἐφαίνετο χαίρων, σπαρακτικωτάτους λυγμούς ἢ ἐτρέπετο, ἐνῶ περιεπάτει τῶς γαλήνις, εἰς δρομαίαν καὶ ἀκατάσχετον φυγὴν ὡς καταδικώμενος. Ἀθλαθῆς ἄλλως κατὰ πάντα ἄνθρωπος, ἤρεμος ὡς ἀρνίον, συμπαθῆς μάλιστα μ' ὄλην τῆς μορφῆς του τὴν ἔκφρασιν καὶ τοῦ βλέμματός του τὴν ἀνήσυχον καὶ ἀόριστον λάμψιν καὶ τοὺς καταπίπτοντας ἐπὶ τοῦ μετώπου ὀφειδεῖς ὡς ἐριννύς βοστρύχους του. Ἄλλ' ἴσα ἴσα διότι ἦτο ἀθλαθῆς ὑφίστατο τὰ πάνθ' ἕνα ἐκ μέρους πάντων. Τὰ παιδιά τῶν σχολείων παρηκολούθουν αὐτὸν ἀλλαλάζοντα κατόπιν του, ἔσυρον ἐκ τῶν ὄπισθεν τὰ ἐσχισμένα του φορέματα ἢ τὸν ἐλιθοβόλον κατὰ βούλησιν. Οἱ χαριτωμένοι νεανίαι τοῦ γυμνασίου ἐδοκίμαζον τὴν δύναμιν τῶν βραχιόνων των ἐπὶ τῆς ράχεις του, τὸν ἐκύλιον εἰς τὴν λάσπην ὅταν ἔβρεχε καὶ εἰς τὸν κονιορτὸν ὅταν δὲν ἔβρεχε, τὸν ἠνάγκαζον ν' ἀσχημονῇ παντοιοτρόπως ἐμπροσθέν των, τῷ ἔδιδον καὶ ἐκάπνιζε

σιγάρα ἐν οἷς περιείχετο πυρίτις ὅπως γελῶσιν ἔπειτα βλέποντες ἀναφλεγόμενας τὰς τρίχας τοῦ πάγωνός του, δεκαπενταετῆς Τορκουμάδαι μυρία καὶ ἀπανθρωπότατα ἐπινοοῦντες πρὸς βασανισμὸν αὐτοῦ μαρτύρια. Εἰδικαὶ συμμορίαὶ κατηρτίζοντο πρὸς ἀνεύρεσίν του, τὸν συνελάμβανον, τὸν ἔδενον καὶ τὸν ἔφερον ὅπου ὑπῆρχε συναξίς κόσμου καὶ ἀνελάμβανον τὰ καθήκοντα τῶν ἐκτελεστῶν τῶν προαποφασισθέντων πρὸς τέρψιν τῶν περισταμένων καὶ ἀναπλήρωσιν ἄλλης δημοσίας διασκεδάσεως. Ἄν ἔλειπεν αὐτὸς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ διέρχωνται εὐαρέστως τὰς μακρὰς ἀέργους ὥρας των οἱ κάτοικοι. Μόναί αἱ γυναῖκες περιέθαλλον αὐτὸν κατὰ τι ὁσάκις ἐζήτηι ἄσυλον εἰς τὰς αὐλὰς τῶν οἰκιῶν, ἐνῶ ἀπέπεμπον συνήθως μετ' ὀργῆς τοὺς ἄλλους δύο πλανοδίους τῆς πόλεως, ἕνα εἰδεχθῆ κωφάλαλον καὶ μίαν ἀνάπηρον ἐπαίτιδα. Μ' ὅλα ὅμως ταῦτα δὲν ἐφαίνετο ὑποφέρων. Ἐπὶ ἔτη ἔζη οὕτω καὶ διέτριβεν ἐν τῇ πόλει. Οὐδέποτε δὲ τῷ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ν' ἀπομακρυνθῆ τῆς περιοχῆς τῆς. Εἶχε γείνη ἀπαραίτητος καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην καὶ ἐκείνη εἰς αὐτόν. Γεγονὸς ἔθεωρεῖτο ἂν παρήρχετο ἡμέρα τις ὀλόκληρος χωρὶς νὰ φανῆ που. Ὅλοι ἐγνώριζον καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἱστορίαν του. Ἐμπορος πρότερον, ἰδιοκτήτης καταστήματος, ἐκ τῶν πλέον μάλιστα νοσημόνων καὶ εὐπορούντων. Ἄλλεπάλληλοι ὅμως ἐπισυμβᾶσαι αὐτῷ ἐν τῇ ἐξασκήσει τοῦ ἐπαγγέλματός του ἀτυχία, εἰς ἃς προσετέθη ταύτοχρόνως καὶ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀπιστίας τῆς συζύγου του—ἡ ἱστορία δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἔκτακτον—διέσεισαν τὸν νοῦν του καὶ συνεπῆραν τὰς φρένας του. Ἐκτοτε δ' εἶχε περιπέση εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, μὴ ἀνήκων μὲν εἰς τῶν μανιωδῶν τρελλῶν τὴν κατηγορίαν, ἀλλ' ἐν διαρκεῖ ἀφαιρέσει διατελῶν, δημιουργήσας, θὰ ἔλεγε τις, περὶ ἑαυτὸν εἰδὸς τι ἰδιαίτερας ἀτμοσφαιρας ἐν ἣ ἔθιου ἀπαθῆς πρὸς πᾶσαν ἔξωθεν αἴσθησιν καὶ ἐπήρειαν, ξένος πρὸς τὸν κύκλω του κόσμου, οὐτινος δὲν ἐφαίνετο ἢ κατ' ἀραιότατα διαλείμματα ἀντιλαμβανόμενος συγκεχυμένως τὴν ὑπαρξίν ὡς νὰ ἐταξείδευε τὸν περισσότερον καιρὸν μακρὰν, εἰς σφαίρας ἄλλας, καὶ μόνον τυχαίως νὰ ἐπανήρχετο δι' ὀλίγον κάποτε, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἐννοῇ καλά—καλά, κ' ἐκεῖ ὅθεν ὠρμήθη, ὑπνοβατῶν ἐν τῇ ζωῇ. Ἐν τούτοις μίαν τῶν ἡμερῶν δὲν ἐφάνη οὐδαμοῦ καὶ τὴν ἐπιούσαν ὁμοίως καὶ ἐπίσης τὴν μεθεπομένην. Διαμιᾶς ἐχάθη ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνευρεθῆ. Εἶχεν ἀποφασίσῃ ἄρα γε ἐπὶ τέλους νὰ μεταναστεύσῃ ἄλλου; Ἦτο κεκρυμμένος; Τῷ εἶχε συμβῆ τι; Ποικίλαι ἐκυκλοφόρησαν αἱ διαδόσεις. Ἄλλ' ἡ πιθανωτέρα πασῶν ὑπῆρξεν ἡ κομισθεῖσα ὑπὸ χωρικῶν τινῶν ὅτι ὤφθη κάτωθεν ἐνὸς τῶν πέ-

ριξ βουνῶν, ἐντὸς βαθέος κρημονοῦ, καταπεσὼν ἀπὸ δυσθεωρήτου ὕψους, μὲ τὴν κεφαλὴν διερωγυῖαν καὶ ἐσκορπισμένον ἐπὶ τῶν γύρω πετρῶν τὸν ἐγκέφαλον—ὅστις ἀπὸ τόσοῦ χρόνου δὲν τῷ ἐχρησίμευε πλέον.

* *

Ἡ σύντομος αὕτη βιογραφία τοῦ ταλαιπώρου τούτου θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς κοινὴ πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι φρενοβλαβῶν. Τὴν οἰκτρὰν ταῦτην ζωὴν διανύουν καὶ εἰς τὸ ἄθλιον τέλος του καταλήθουν ὅλοι σχεδὸν ὅσοι ἔχουν τὸ ἀτύχημα νὰ περιπέσουν εἰς τὸ πάθημά του. Αἱ πλεῖστοι τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων ἢ χωρίων ἔχουν καὶ τὸν παράφρονά των, ὅστις σύρεται εἰς τὰς ὁδοὺς των, βασανίζεται παντοιοτρόπως ὑπὸ τῶν φρονιμῶν, λιμώττει, γυμνητεύει, παγώνει ὑπὸ τὸν ἄνεμον, ψήνεται ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀποκτηνοῦται ἢ ἀποθηριούται καὶ τελειώνει ἐκ συμβεβηκότος τινὸς ἑλεεινῶς τὰς πολυπαθεῖς του ἡμέρας στερῶν τοὺς συμπολίτας του, οἵτινες μόνον τότε ἐνθυμοῦνται νὰ τὸν λυπηθῶσι, τοῦ ἀθύρματος καὶ τῆς διασκεδάσεως αὐτῶν. Διότι ἡ συμφορὰ αὕτη, ἡ φοβερωτέρα ὄλων ὅσας δύναται νὰ πάθῃ τις καὶ ἤτις ἔπρεπε μᾶλλον οἰαζθήποτε ἄλλης νὰ ἐλκῆ τὸν οἶκτον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κινεῖ κατὰ προτίμησιν μᾶλλον πάσης ἄλλης τὸν γέλωτα καὶ τὴν φαιδρότητα. "Ἄν ὁ Χριστὸς ἐκινήθη εἰς ἔλεον πρὸς τὴν ἀμαρτωλὴν τὴν ἐκπορευούσαν τὸ σῶμά της διότι ἠγάπησε πολὺ, οἱ ἄνθρωποι πολὺ ὀλίγον αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην νὰ συμπαθήσωσι πρὸς τοὺς ὁμοίους των τοὺς ἀφαιρουμένους τὸ λογικὸν εἶτε διότι ἠγάπησαν καὶ αὐτοί, εἶτε διότι ἐσκέφθησαν, εἶτε διότι ἐμελέτησαν, εἶτε διότι ἐδυστύχησαν πολὺ. Ἄλλὰ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς λαμβάνεται τοῦλάχιστον φροντίς περὶ τῆς περιθάψεως αὐτῶν. Παρ' ἡμῖν, μετὰ πεντηκονταετῆ ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου βίον, μόλις ἤδη κατωρθώθη νὰ γείνη αἰσθητὴ ἢ ἀνάγκη καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιβαλλομένη ὑποχρέωσις τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς ἀσύλου τῶν δυστυχῶν τούτων. Ἐχρειάσθη ν' ἀποτελέσῃ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἡ Ἐπτάνησος κράτος ἀνεξάρτητον, νὰ ὑπαχθῆ εἶτα ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν, νὰ κυβερνηθῆ ὑπὸ ξένων, νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὴν ἀρμοστὴς ὁ Δούγλας, νὰ προσαρτηθῆ δὲ τέλος εἰς τὸ παλαιὸν βασίλειον... διὰ νὰ ἔχῃ καὶ ἡ Ἑλλάς ἐν φρενοκομείον. Εἶνε τὸ μόνον. Καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἤδη ἐν Κερκύρα, ἐγερθὲν τῷ 1838, κείμενον πλησίον τοῦ Σωφρονιστηρίου καὶ ἀποτελοῦν μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπίσης παρακειμένου Νοσοκομείου τριάδα ἰδρυμάτων πολλῆς κοινωνικῆς χρησιμότητος καὶ ἀξίας, δι' ἃ εἶνε ζηλευτὴ ἢ νῆσος.

* *

Παλαιὸν οἰκοδόμημα καὶ αὐτό, μὴ κατηρ-

τισμένον, εἶνε ἀληθές, βεβαίως, συμφώνως πρὸς πάσας τῆς ἐπιστήμης τὰς ἀπαιτήσεις, μὴ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα τοιοῦτου φιλανθρωπικοῦ καταστήματος, ὑποστάν τοῦ χρόνου τὴν ἐπίδρασιν, ἀτελεῖς τὰ θεραπευτικὰ μέσα καὶ τὴν ὠφελιμότητα ἐν γένει, παραμελούμενον ὑπὸ τῶν ἐχόντων καθήκον νὰ μεριμῶσι καὶ παρέχωσι αὐτῷ τὴν πρὸς ὅσον ἐνεσσι καλλίτερον καταρτισμὸν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ φροντίδα, ἀλλὰ καὶ οὕτω ἀναγκαιότατον καὶ μεθ' ἰκανῆς ἐπιτυχίας ἐκπληροῦν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ. Ἄλλως τε ἀναγκαινίζεται ἤδη. Τοῦ νέου κτιρίου αὐτοῦ ἠκοδομήθη πρὸ τινος ἢ μίας πτέρυξ, μέλλει δὲ ὅσον οὕπως ἐπερατωθῆ καὶ ἡ ἄλλη. Πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν μετηνέχθησαν ἤδη εἰς τὴν περατωθεῖσαν πτέρυγα· οἱ πλεῖστοι ὁμως μόνον εἶνε ἐν τῷ παλαιῷ κτιρίῳ. Ἐν τῷ παλαιῷ κτιρίῳ μένουσιν εἶτι καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες, κηρωρισμέναι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ οἱ μὲν καὶ αἱ δὲ ἀποτελοῦσιν εἰδὸς τι μικρᾶς κοινωνίας. Ἐκτὸς τῶν ἰδιαιτέρων δωματίων, ἐν οἷς διαμένουσιν, ἢ τῶν κοινῶν πρὸς ὕπνον θαλάμων, ὑπάρχουσι καὶ ὠρισμένοι αἴθουσαι, ἐν οἷς συνέρχονται. Μία ἐξ αὐτῶν ἐν τῷ διαμερίσματι τῶν ἀνδρῶν καὶ ἄλλη ἐν τῷ τῶν γυναικῶν χρησιμεύουσιν ὡς ἐστιατόρια. Ἐν εὐρεῖ περιβόλῳ, ἔχοντι ἐν τῷ μέσῳ κηπάριον, ἐξέρχονται καὶ περιπατοῦσιν. Ἰκανὸς ἀριθμὸς κελλιῶν, ἐν οἷς ἐγκλείονται οἱ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ παραφροῶν. Παρὰ τὰ ὑπνωτήρια αὐτῶν συστοιχίαι νιπτήρων εἰς οὓς πλύνονται ὑποχρεωτικῶς ἐξεγειρόμενοι. Ἐν γένει δὲ διαρρυθμισίς ὡς ἀπλοῦ νοσοκομείου, ἐν ᾧ ὁμως οἱ μένοντες ἀναγκάζονται εἰς τοῦτο ἀκουσίως, πολὺ δὲ ὀλίγοι βεβαίως εἶνε οἱ ἔχοντες ἐλπίδας ἰάσεως.

* *

Καὶ ἡ θεὰ δὲ τῶν ἐγκλείστων δὲν παρέχει ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ιδέαν εἰς τὸν παρατηρητὴν ὅτι εὐρίσκεται ἐν οἰκίματι τρελλῶν. Ὑπάρχει παραδοξολόγος τις ἀστείσιμος περὶ τῶν φρενοκομείων ὅτι ἐπενοήθησαν μόνον ὅπως οἱ ἐκτὸς αὐτῶν ἔχωσι τὸ δικαίωμα ὡς μὴ ἐγκεκλεισμένοι ἐν αὐτοῖς νὰ λέγωνται φρόνιμοι. Πράγματι δὲ ἄγεται τις νὰ πιστεῦσῃ ἀληθῶς τοῦτο βλέπων τοὺς εὐρισκομένους ἐν τούτῳ πληροῦντας τοὺς διαδρόμους, διατρέχοντας τὴν αὐλὴν ἢ καθημένους ἐπὶ τῶν θρανίων καὶ τῶν ἐδωλίων των, ἡσύχους καὶ ἄνευ θορύβου. Πολλοὶ συνμιλοῦν, τινὲς ἀναγινώσκουν, ἄλλοι ἴστανται ἀπλῶς παρατηροῦντες σιωπηλοί, ἄλλοι ἀποτελοῦσι πολυαριθμους ὁμάδας, ἄλλοι περιπατοῦσι μακρὰν τῶν λοιπῶν ἐν ὑπερψάνῳ ἀπομονώσει. Μὲ τινὰς ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ συνομιλήσῃς ἐπὶ πολλὴν ὥραν διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅτι εἶνε πράγματι παράφρονες. Ἄλλως τε τὰ ἐπικρατοῦντα εἶδη τῆς παραφροσύνης παρ' αὐτοῖς δὲν εἶνε τὰ τῆς

ἀγρίας. Τὸ κυριώτερον ἐξ αὐτῶν εἶνε ὡς μοι λέγουν ἡ καλουμένη *λυπομανία*. Ἐρωτικά ἀτυχία, οικονομικαὶ στενοχωρία ἢ φυσικὴ καὶ κληρονομικὴ διάθεσις πρὸς μελαγχολίαν ἤγαγον τοὺς πλείστους ἐνταῦθα. Οἱ περισσότεροὶ ὑποφέρουν ἀπὸ ἀπλᾶς νευρικᾶς περιοδικᾶς κρίσεις. Ἄλλ' ἐκ τῶν κινήματων αὐτῶν προδίδονται ἀμέσως. Ἐπὶ δὲ τῆς μορφῆς πάντες σχεδὸν φέρουσιν ἀποτετυπωμένην τοῦ παθήματός των τὴν σφραγίδα, ὀφθαλμοὺς ἀπλανεῖς, χρῶμα ὠχρὸν, χεῖλην τρέμοντα. Ἰκανοὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶνε γνωστὰ τῆς κοινωνίας ἡμῶν μέλη. Ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν δὲν εἶνε ὁμοίομορφος, ἐκτὸς ἐκείνων εἰσοῦς, ὅταν καταλαμβάνωνται ὑπὸ ἐξάψεων, φοροῦσι τὸν ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένον μανδύαν. Τὰ πρὸς ἴσιν μέτρα φαίνεται ὅτι καθυστεροῦσιν. Αὐτῆς τῆς ὑδροθεραπευτικῆς σπανία γίνεται χρῆσις. Τὸ συνηθέστερον εἶνε τὸ ἀπλούστερον—τὸ ξύλον. Πρὸς τοὺς διευθύνοντας τὸ κατὰστημα, τοὺς ἐπιστάτας καὶ ἐν γένει τοὺς ὑπηρετοῦντας ἐν αὐτῷ δεικνύουσιν οἱ παράφρονες βαθὺν σεβασμὸν συμμιχτοῦ φόβῳ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε ὀλιγόλογοι, ὑπόπτως δὲ ἔχουσι πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτοὺς ξένους, οὓς παρατηροῦσιν ὡς περιέργῃ ζῶα μετ' ἀπορίας. "Ὅσοι εἶνε, τόσαι διάφοροι ἐκφράσεις, τόσαι διάφοροι ὄψεις, τόσαι διάφοροι τρέλλαι. "Ὅ,τι ἔχουσι πάντες κοινὸν πρὸς ἀλλήλους εἶνε ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀνακτήσεως τῆς ἐλευθερίας των. . . καὶ ἡ αἴτησις σιγάρων.

* *

Ἐπάρχουσι δὲ μεταξὺ αὐτῶν κατ' ἰδίαν τύποι ἀληθῶς περιεργοὶ καὶ ἀξιοὶ μελέτης.

— Θέλεις τὸ ἡλιακὸν ὠρολόγιον; ἀκούω φωνὴν ὀπίσω μου.

Καὶ ἀνὴρ μέσου ἀναστήματος, μὲ κασκέτον ἐπὶ κεφαλῆς, ἀγένειος, μὲ ἴχνη μύστακος, ἀγαθωπάτης φυσιογνωμίας, μοι ἐγχειρίζει μέγα φύλλον χάρτου, ἐφ' οὗ διασταυροῦνται ποικίλα γεωμετρικὰ σχήματα. Εἶνε ὁ Κοσκινᾶς, ὁ γνωστὸς ἐφευρετὴς τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, πάσγων τὴν μαθηματικὴν τρέλλαν, ἡσυχώτατος δὲ καὶ ἀβλαβέστατος κατὰ τὰ ἄλλα. Τὸ ἡλιακὸν ὠρολόγιον, ὅπερ μοι δίδει, περισταῖ διὰ δύο μεγάλων σφαιρῶν τὸν ἥλιον, ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ὁποῦ ἄγονται πρὸς τὴν περιφερειαν μυρία ἀκτῖνες, εὐθειῖαι καὶ καμπύλαι, ὑποδεικνύμεναι διὰ διαφόρων γραμμᾶτων, διὰ ν' ἀποδείξωσιν ἀδήλον τί. Ἡ ἄλλη ὁμως εἶνε ἡ μεγάλη του ἐφευρεσις.

— Αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε σπουδαῖον, μοι λέγει. Ἐχω καὶ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου, ἀλλὰ δὲν σ' τὸν δίδω.

— Μά... ἐγὼ γι' αὐτὸν ἔκαμα τὸ ταξεῖδι.

Φλέγεται δέ, μολονότι ἰσχυριζόμενος ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸν δώσῃ διότι θὰ δυσκολευθῆ νὰ κάμῃ ἄλλον, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τὸν ὑπο-

βάλῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὸν θαυμασμὸν μου. Πράγματι δὲ μοι τὸν ἐγχειρίζει καὶ αὐτὸν προσθέτων:

— Πρόσεξε καλά. Τέσσαρα θεωρήματα εἶνε λυμένα αὐτοῦ μέσα.

Ἀπορῶ δὲ πῶς δὲν εἶνε καὶ δεκατέσσαρα. Ὁμολογουμένως πολὺ εὐθηνὰ ἐγείναμεν κύριοι τόσῳ μεγάλου μυστηρίου. Τὸ πρᾶγμα εἶνε προδήλως λίαν σοβαρὸν. Τὸ νέον αὐτὸ φύλλον χάρτου καταλαμβάνουσιν ὑπερμεγέθεις κύκλοι. Τοὺς κύκλους τούτους διαυλακοῦσι κατὰ παντοίας διευθύνσεις τολμηρχὶ γραμμαῖ, παράλληλοι, κάθετοι, τεμνόμεναι, ἐφαπτόμεναι, φέρουσαι τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου ἢ ἀριθμοὺς ποικιλοτρόπως περιπλεκόμενους ὡς διακριτικὰ σημεῖα. Τετρατῶδη τετράγωνα συγκρούονται πρὸς ὀγκώδη τραπέζια, ῥόμβοι ἀνορθοῦνται ἐπὶ τριγώνων, παραλληλόγραμμα εἰσβάλλουσιν αὐθαδῶς ἐντὸς τῶν κύκλων, ὅλος ὁ Εὐκλείδης καὶ ὁ Πυθαγόρας καὶ ὁ Λέγενδρος ἀποδεικνύονται ξυλοσχίσται. Ἀφοῦ δὲ τελειώσῃ ἡ κραιπάλη αὕτη τῶν γραμμῶν καὶ τῶν σχημάτων, κάτωθεν αὐτῶν ἔρχεται ἡ συμβολικὴ ἐξήγησις. Πολὺ δυνατὸς ὁμως μαθηματικὸς θὰ ἦτο ὅστις θὰ κατῶρθωνε νὰ εὕρῃ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἐξηγήσεως ταύτης! Δὲν εἶνε μόνον γεωμετρία, εἶνε καὶ ἀλγεβρα, εἶνε καὶ ἀριθμητικὴ, εἶνε καὶ τριγωνομετρία, ὅλαι αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι συμπεφυρμέναι. «Καλοῦμεν, λέγει, $4\Pi = 4\rho^2$, καλοῦμεν $a = 3560$ καὶ $P = \frac{a}{\rho}$, $I = \frac{a}{\rho}$, $3560 \rho = \frac{1}{\rho} \rho^2$ ». Καὶ μετὰ τοῦτο ἀμέσως: «Ἀκτὶς καλεῖται ἡ εὐθεῖα γραμμὴ ἢ σχηματισθεῖσα ἐκ δύο σημείων τοῦ ἐνὸς ἀκινήτου λεγομένου κέντρου, τοῦ δ' ἑτέρου κινήτου λεγομένου ἀρχῆς τῆς περιστροφῆς μέχρι τῆς ἐπ' ἀνοδού του». Καὶ κατωτέρω: «Ἐπὶ ἴσας ἀκτῖνας τὰ ἡμικύκλια των περιοριζόμενα δίδει χῶρον μικρότερον τοῦ ἐφαπτομένου τετραγώνου». Τῶν δρισμῶν καὶ τῶν πράξεων τούτων τὴν σύνταξιν καὶ τὴν διεξαγωγὴν μένει ἐπιχειρῶν καὶ καταγινόμενος ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας, ἐργαζόμενος ἀνεנדότως, μετ' ἐπιμονῆς ἀξίας καλλιτέρας τύχης, ἀσχολούμενος διαρκῶς εἰς μαθηματικὰς μελέτας, εἰς λύσιν ἀτελειῶτων φανταστικῶν προβλημάτων, εἰς πρωτακούστων καὶ ἀδιεξόδων θεωρημάτων τὴν ἀπόδειξιν. Καὶ ἂν θέλετε σᾶς κάμνει καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Καὶ ἀκούοντες τὰ παράδοξα αὐτὰ πράγματα, λεγόμενα διὰ φωνῆς μελιτώδους, ἡρεμώτατα, ἀφελέστατα, ὡς νὰ ἦσαν τὰ φυσικώτερα καὶ τὰ λογικώτερα τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, ἀρχίζετε νὰ φοβῆσθε μὴ τὸ delirium εἶνε κολλητικὸν καὶ σπεύδετε νὰ τραπῆτε εἰς φυγὴν.

* *

Ἄλλος περιεργὸς τύπος εἶνε εἰς πρόφῳν, νομίζω, εἰρηνοδίκτης. Ἄν ὁ Κοσκινᾶς θέλει νὰ κα-

τασκευάση τὸ ὠρολόγιον τοῦ ἡλίου, ὁ κύριος εἰρηνοδίκης φρονεῖ ὅτι εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἡ-
λιος. Δὲν ἀποκαλύπτει ὅμως τὴν ιδιότητά του
αὐτὴν ἀμέσως εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα. "Ὅταν
τῷ ἀπέτεινα τὸν λόγον μοὶ ζητεῖ εἰς ἀπάντησιν
ἐπανερχόμενος εἰς Ἀθήνας νὰ ὀμιλήσω εἰς τὸν
ὑπουργὸν ἢ τὸν τελώνην νὰ τῷ δώσῃ ἄδειαν.
Τοῦ τὸ ὑπόσχομαι προθύμως, ἀλλ' ἐκεῖνος με-
ταγνοῦς ἀμέσως μοὶ παραγγέλλει νὰ ζητήσω
τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν συνταγματάρχην! Τοῦ τὸ
ὑπόσχομαι καὶ αὐτό· ἀλλ' ἐκεῖνος βαθμηδὸν ἐ-
ξαπτόμενος:

— Ἐπὶ τέλους, μοὶ λέγει, ἐγὼ δὲν ἔχω καμ-
μίαν ἀνάγκην. Κι' ἂν τὸ εἶπῃς κι' ἂν δὲν τὸ
εἶπῃς τὸ ἴδιο μοῦ εἶνε. Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἥλιος τῆς
Γῆς καὶ εἶμαι μὲ τοὺς Δυτικούς καὶ θέλουν νὰ
μὲ κάμουν νὰ πάω μὲ τοὺς Ἀνατολικούς καὶ
ἐγὼ δὲν θέλω καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἔχουν φέρῃ εἰς
αὐτὸ τὸ σπίτι!

* *

Πλησίον αὐτοῦ κάθηται ἄλλος τις, ὅστις οὐ-
δὲλως φαίνεται θαμβούμενος ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας
τοῦ πρωτοφανοῦς τούτου ἡλίου, μᾶς ἀποτείνει
δὲ τὸν λόγον ταῦτοχρόνως εἰς τρεῖς γλώσσας,
ἰταλιστί, γαλλιστί καὶ ἑλληνιστί. Ἀλλὰ δια-
κόπτων αὐτὸν ὀρθοῦται ἐμπρὸς μας ἕνας παλ-
ληκαρᾶς ἕως ἐκεῖ ἐπάνω, εὐρωστος, ζωηρὸς καὶ
ὄχι ἄσχημος. Εἶνε ἐκ Μάνης καὶ ἦτο πρὶν χω-
ροφύλαξ. Καὶ ἠράσθη μιᾶς θερμῆς μελαγχροί-
νης ἰταλίδος, ἀοιδοῦ εἰς τι ὠδικὸν καφφενεῖον.
Ἄλλ' ἡ μελαγχροινὴ Ρόζα δὲν τῷ ἀνταπέ-
δωκε δυστυχῶς ἀγάπην ἀντὶ ἀγάπης. Δὲν
τὸν ἐδέχετο, δὲν τῷ ὠμίλει, τὸν περιεφρόνει
καὶ τὸν ἀπέφρευε. Καὶ ἰδοὺ ἀμέσως ὁ ἐρωτευ-
μένος μας—παράφρων— ἡ ἀπόστασις ἦν εἶχε
νὰ διατρεῖξῃ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο δὲν ἦτο
ἀναμφίβολως μεγάλη. Δὲν τῷ ἀρέσκει ὅμως νὰ
τῷ κάμουν λόγον περὶ τούτου. Ἄγριος ὑσάκις ἀ-
ναφέρουν τὴν αἰτίαν τοῦ παθήματός του καὶ τὸ
ὄνομα τῆς ἀγαπητῆς του ἐνώπιόν του, βυθίζε-
ται εἰς κατηφῆ σιωπὴν. Ἐπιμονώτερον καὶ ἀ-
παιτητικώτερον τῶν ἄλλων μοὶ ζητεῖ τὴν ἐλευ-
θερίαν του. Μὲ ἔκλαμβάνει, ὁ θεὸς νὰ μὲ συγ-
χωρήσῃ, ὡς ὑπουργόν.

— Θέλω νὰ μὲ βγάλῃς ἐξω, κύριε ὑπουργέ,
λέγει.

— Καλὰ θὰ 'μιλήσω, θὰ σὲ 'βγάλουν αὔριον.

— Ὅχι αὔριον· τὴν ἀμέσως.

Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξαγριοῦνται καὶ ἀνα-
πέμπουν ἀστραπὴν.

— Μὰ τὴν ἀμέσως εἶνε δυνατόν· ἄφησε, αὔριον
καλλιτέρα...

— Ὅχι· τὴν ἀμέσως, ἐπιμένει.

— Ἄλλ' ἂν ἠδυνάμην, δὲν εἶνε μόνῃ ἡ ἐλευθε-
ρία σου, ἦν θὰ σοὶ ἔδιδα, πτωχὲ παράφρων! Θὰ
σοὶ ἔδιδα καὶ τὸ λογικόν σου ὅπερ ἔχασες καὶ

τὴν ἡσυχίαν σου ἦν ἀπώλεσες καὶ τὴν Ρόζαν πρὸ
πάντων αὐτὴν τὴν σκληρὰν, χάριν τῆς ὑποίας
εἶσαι κλεισμένος ἐδῶ μέσα. Διότι τὸ πάθημά
σου εἶνε τὸ πλειότερον ἄξιον συμπαθείας, δὲν ὑ-
πάρχει δὲ κανεὶς βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ἦτο πιθα-
νὸν νὰ τὸ πάθῃ. Καὶ γνωρίζω δύο γλυκεῖς ὀ-
φθαλμούς, οἵτινες πολὺ ἰσχυροτέρων σοῦ τὸν
νοῦν θὰ ἠδύναντο νὰ στρέψουν τὴν κεφαλὴν.

* *

Αἱ γυναῖκες εἶνε αἱ πλεῖσται μᾶλλον ἡλίθιαι
ἢ τρελλαί. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τινες μανι-
ώδεις. Μία Κρήσσα, ἐξ ἔρωτος παθοῦσα καὶ
αὐτὴ, δὲν καταδέχεται ν' ἀπαντήσῃ κἄν εἰς
τὰς ἐρωτήσεις μας καὶ ἀπομακρυνόμεθα αὐτῆς
φρονίμως, διότι ὅταν ὀργισθῇ πηδᾷ ἀδιακρίτως
εἰς τὸν λαϊμὸν τοῦ προστυχόντος ζητοῦσα νὰ
τὸν νιψίξῃ. Αἱ συμπαθέστεραι ὄλων εἶνε δύο ἀδελ-
φαί, μένουσαι ἐν ἐνὶ τῶν ἰδιαιτέρων δωματίων πρὸ
ἐτῶν, μέσης ἡλικίας, διατηροῦσαι ὅμως ἐπὶ τῆς
παρηκμακυίας μορφῆς των ἰχνη καλλονῆς ἔτι,
αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπό-
δειγμα ἀδελφικῆς στοργῆς. Εἶχε πάθῃ ἡ μία
ἐξ αὐτῶν καὶ ἐνεκλείσθη εἰς τὸ ἄσυλον τοῦτο·
ἀλλ' ἡ ἄλλη δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ
καὶ συνεκλείσθη μετ' αὐτῆς. Οὕτω δὲ τρελλαί
ἀλλ' ἀγαπώμεναι πάντοτε μένουσι συζῶσαι, καὶ
ἡ μία περιθάλλει τὴν ἄλλην, καὶ αἱ δύο δὲ ὁ-
μοῦ μεγάλην ξανθὴν πλαγγόνα, μὲ κατακοκκί-
νους παρεῖας καὶ στίλβοντα ἀκίνητα ὄμματα,
ἀναστήματος πενταετοῦς παιδιοῦ περίπου, ἦν
κρατοῦσι πάντοτε ἐνηγκαλισμένην ὡς νὰ ἦτο
βρέφος. Ὅλη των ἡ στοργὴ συγκεντροῦται εἰς
τὸ ἀναίσθητον αὐτὸ ἔξονον, καὶ τὸ θωπεύουν, καὶ
τὸ λικνίζουν, καὶ τὸ ἀσπάζονται, καὶ τῷ ὀμιλοῦν,
ὡς νὰ εἶνε ἔμφυχον, τέκνον των πραγματικόν.
Τοῦ ἐτοιμάζουσι μόναι των ράπτουσαι φορέματα,
τοῦ ἀλλάζουσι τὰ ἐνδύματά του τακτικά, τὰ
πλύνουν, τὰ σιδηροῦν, καλύπτουσαι αὐτὸ με-
τὰ προσοχῆς ὅταν τὸ γυμνῶνται διὰ νὰ μὴ ταῖς
κρυώσῃ τὸ πτωχόν! Καὶ τὸ νευρόσπαστον δέχε-
ται ὅλα αὐτὰ, ἀνοῖγον ὑπερμέτρως διατεταμέ-
νους τοὺς ἀβλεφάρους του ὀφθαλμούς, τεῖνον ἀ-
συνειδήτως εἰς τὰ φιλήματα των τὴν ἐκπε-
πληγμένην μορφήν του καὶ κινοῦν τοὺς ξανθοὺς
βοστρύχους του.

* *

Μεταξὺ τῶν γυναικῶν ἐπίσης θὰ ἠδύνατο νὰ
καταλεχθῇ καὶ εἰς τῶν ἀνδρῶν, ὅστις νομίζει
ὅτι ἠλλαξε φύλον καὶ μάλιστα εὐρίσκεται εἰς
ἐνδιαφέρουσαν κατάστασιν, ἐνῶ ἄλλος παρ' αὐ-
τὸν φρονεῖ ὅτι συνεπεία φαρμάκου, ὅπερ τῷ ἔδω-
κεν ἡ σύζυγός του, ἐφαγώθησαν ὅλα τὰ ἐντό-
σθιά του καὶ εἶνε κενὸν ὡς σπήλαιον ὄλον τὸ ἐ-
σωτερικόν τοῦ σώματός του. Ἄλλ' ἐξ ὄλων τῶν
μορφῶν καὶ τῶν τύπων αὐτῶν δὲν θὰ λησμονή-
σω ποτὲ ἕνα μανιώδη ἐγκλειστον εἰς τι τῶν κελ-

λίω. Ἡ ὄψις του διαγράφεται ἐν τῷ πλαισίφ τῆς θυρίδος, πλατεῖα, μόλις κατὰ τὸ ἥμισυ ὀρατή. Ὁγκώδης, ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, εἶνε ἡ κεφαλὴ του, παχέα καὶ ἐξωδηκότα τὰ χεῖλη του, βλοσυροὶ καὶ ζωωδέστατοι οἱ ὀφθαλμοὶ του. Οὐδέποτε ἠἀποκτήνωσις ἐζωγραφήθη ζωηρότερον ἐπὶ μορφῆς ἀνθρώπου. Ἡράκλειον δ' ἔχει τὸ ἀνάστημα καὶ δύναμιν τεραστίαν. Ὅταν καταληφθῆ ὑπὸ τῆς παραφορᾶς, δεκαπέντε μετὰ δυσκολίας κατορθοῦσι νὰ τὸν συγκρατήσωσι. Διὰ τοῦτο εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δέσμιος. Ριγοῖ ὅμως ἐν τούτοις ὁ ταλαίπωρος γίγας ἐπὶ τῇ προσεγγίσει μας καὶ τρέμει καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τραυλίζει ἀναρθρα ρήματα.

— Πότε θὰ ἔβγῶ; μᾶς ἐρωτᾷ καὶ αὐτός, ἔχων ἀνά στόμα τὴν κοινὴν πάντων τῶν παραφρώνων φράσιν.

— Δὲν μοῦ ἔδωσαν χάρι; ἐπαναλαμβάνει μετ' ὀλίγον, νομίζων ὅτι κατὰ τὴν ἐνηλικιώσιν τοῦ διαδόχου, ἧς ἡ εἰδησις ἔφθασεν ἀδελφον πῶς εἰς τὰ ὄτια καὶ τὸν νοῦν του, ἐδίδοντο χάριτες καὶ εἰς παράφρονας!

— Θὰ σοῦ δώσουν, θὰ σοῦ δώσουν.

— Πότε; πότε θὰ ἔβγῶ; τὸν Μάρτη;

— Τὸ Μάρτη.

— Καλά! Ἄ! ὄχι. Πολύ εἶνε! πολὺ δὲν εἶνε; ἔξῃ μῆνες! Καὶ σχεδὸν ὀλολύζει ὁ κολοσσός.

— Δὲν εἶνε πολὺ.

— Ἄ καλά! Δὲν εἶνε πολὺ. Ἐξῃ μῆνες!

Καὶ ἄρχεται ἀριθμῶν διὰ τῶν δακτύλων του, ἐξακολουθῶν νὰ τρέμει καθ' ὅλα του τὰ μέλη καὶ νὰ ψελλίζει.

* *

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ φρενοκομείου δὲν εἶνε πολὺς. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι ὀλιγώτεροι καὶ τῶν ἐκατὸν πρέπει νὰ εἶνε οἱ ἐν αὐτῷ διαιωόμενοι, ἀνδρες καὶ γυναῖκες. Ἄλλ' ἂν ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ πάντας ὅσοι ἔπρεπε νὰ ἔχουν θέσιν ἐναὐτῷ, ὁποῖον τεραστίων διαστάσεων θὰ ἐχρειάζετο νὰ γείνη τὸ κτίριον! Πόσοι νομιζόμενοι φρόνιμοι δὲν θὰ εὐρίσκοντο ἔχοντες πολὺ χειροτέρας καὶ ἐπιφωτέρας τοquades, ἀφ' ὅ,τι οἱ ἐδῶ κεκλεισμένοι! Μὴ δὲν εἶνε ἄρα γε εἶδος παραφροσύνης ὑπὸ ἄλλην μορφήν καὶ ἡ ἐπίμονος κενὴ φιλοδοξία καὶ ἡ ματαιότης καὶ τοῦ πολλοῦ πλοῦτου ἡ ἀκόρεστος δίψα καὶ τῶν ἀνεφίκτων πόθων ἡ διώξις καὶ ἡ εἰς ἀνεγνωρισμένας μωρὰς προλήψεις ὑποταγή; Πόσοι πολιτικοὶ φαντασιοκόποι ἀνεκτελέστων οὐτοπιῶν τὴν πραγμάτωσιν ἐπιζητοῦντες καὶ ἀναστατοῦντες τὸ πᾶν χάριν αὐτῶν, δὲν θὰ ἦτο ὀρθότατον νὰ κατελέγοντο μεταξὺ τῶν τροφίμων τούτου τοῦ ιδρύματος! Πόσοι λυσσαλέοι ἀρχολίπαροι, τιμῶν καὶ εὐφημιῶν πειναλέοι, δυνάμενοι τὸν κόσμον ὅλον νὰ καταστρέψωσι πρὸς ἰκανοποίησιν στιγμιαίου πάθους

των! Πόσοι μετριοτήτων μὲ ἀξιώσεις μεγαλοφυίας ἑκατοντάδες, ἀνάλογοι πρὸς τὸν μαθηματικὸν Κοσκινᾶν! Πόσοι ψυχαὶ ζωωδέστεραι τῆς μορφῆς τοῦ ριγοῦντος κολοσσοῦ! Πόσοι ἐρωτευμένοι, ὡς ὁ ἀτυχὴς χωροφύλαξ, ἄνευ ἐλπίδος καὶ ἄνευ μέλλοντος, τρελλοὶ ἀδέσμευτοι, παράφρονες λανθάνοντες, δαιμονισμένοι κυκλοφοροῦντες ἀνεμποδίστως!

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΣΑΙΞΠΗΡ

Βίος καὶ ἔργα αὐτοῦ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον.)

Ἐλάχιστα δυστυχῶς περὶ τοῦ θεατρικοῦ σταδίου τοῦ ποιητοῦ γινώσκωμεν. Εἰκάζεται ὅτι μετέβη εἰς Λονδίον τῷ 1586, καὶ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπιόντος εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θεάτρου ὡς ἀπλοῦς κῆρυξ (call-boy)¹, ὡς προερρήθη, ἀρξάμενος τοῦ ἔργου. Οὐδὲν ἀπολύτως περὶ αὐτοῦ γινώσκωμεν ἐπὶ τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη, μόνον δὲ τῷ 1589 βλέπομεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τινι ἐγγράφῳ ὅπερ ὁ ὑπὸ τὸν ὑποκριτὴν Burbage θίασος ἀπέστειλε πρὸς τὴν βασίλισσαν, διαβεβαιῶν τὴν Ἄννασσαν ὅτι ἠθέλην ὑπαχθῆ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν συμβούλων τοῦ στέμματος, καὶ ὑπισχνούμενος ν' ἀπόσχη ἀπὸ πάσης κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς κυβερνήσεως προσβολῆς. Ἐν τῷ διασωθέντι τούτῳ ἐγγράφῳ, βλέπομεν τὰ ὀνόματα δέκα τεσσάρων ὑποκριτῶν, ἐν οἷς καὶ τὸ τοῦ Σαίξπηρ δωδέκατον. Ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι κατετάχθη εἰς τὸν θίασον τοῦ Burbage ἄμα ἀρριόμενος εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ Aubry ἀναφέρει ὅτι ἦτο ἀνὴρ εὐειδέστατος, καὶ ὅτι ὑπεκρίνετο κάλλιστα, ὁ δὲ Rowe, ὅτι ὑπεκρίνετο τὸ Φάσμα ἐν τῷ Ἄμλετ καὶ τὸν γέροντα Ἀδάμ, ἐν τῇ κωμῳδίᾳ «Ὁπως Ἀγαπᾷς». Ὁ Dryden προσθέτει ὅτι ὑπεκρίνετο μετὰ πολλῆς ζωηρότητος καὶ τέχνης τὸ πρόσωπον τοῦ Μερκουτίου ἐν τῷ Ρωμαῖο καὶ Ἰουλιέττα, καὶ ὅτι συνείθιζε νὰ λέγη παιζῶν «Ἡναγκάσθη νὰ τὸν φονεύσω» ἐν τῇ τρίτῃ πράξει, διότι ἄλλως θὰ ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ».

Οὐδεμία ἀμφιβολία, παρατηρεῖ ὁ Hudson, ὅτι προήχθη ταχέως, καὶ ὅτι μεγαλοφυία ταύτη ἀντελήφθη καὶ κατενόησε κάλλιστα τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ παρά τοῦ Ἄμλετ πρὸς τοὺς ἀδεξιούς ὑποκριτὰς διδόμεναι συμβουλαί.

1) Τὸ κυρίως ἔργον τοῦ call-boy συνίστατο εἰς τὸ νὰ καλῆ τοὺς ὑποκριτὰς νὰ ἐμφανίζωνται ἐπὶ τῆς σκηνῆς.